

نور كى بوردى

نور كى ادبىياتى مركزى ھېيئىتى طرفىدىن نەشر اولغۇر.

جلد ۳

مايس - حزيران ۱۹۲۶

نومرو ۱۸

شمال تورك لهجه سنه عثمانلى توركجه سنك تاثيرى

I

تورك يوردنده درج ايدلمش اولان مقاله لرمزده بولغار تورك لهجه سيله سوار
ويچنهك لهجه لرى يپينده كي مناسب تدن ويچنهك لهجه سيله قومان لسانك برلكندن بحث
ايتمشك . « كوده كس كومانىكوس مجموعه سى » نك بولونماسيله بولهجه نك تعين
ايتديكى وبوجمعه ده مندرج اولان وثائقدن قومان لسانك شيمديكى ايدىل -
اورال وديكر تعيرله شيمديكى ميشجار وقازان لهجه لر ينك آز برفرقله عيى اولديغى
لسانى وثيقه لرله كوسترمشك . عين مقاله لرده استطراد صورتيله اوغوز لسانيله
قومان = قىچاق لسانى وقسمآ استانبول لهجه سيله يشجار وعموميتيه ايدىل -
اورال لهجه لرى آراسنده كي مناسب تدن بحث ايدرك تورك لهجه لرى آراسنده
استانبول لهجه سنه اك مشابه اولانى ايدىل - اورال وبالحاصه يشجار لهجه سى
اولديغى ذكر ايتمشك [۱] . استانبول لهجه سنك سلچوق توركجه سنك ايجه لشمش
وايشله نمش بر شكلى اولديغى ده انبات ايدلمش برمشله در . سلچوق توركجه سى
ايسه عثمانلى لهجه سنه كوره ايدىل - اورال توركجه سنه داها يقيندر . واقعا بو
توركجه نك ايكي دورمى وايكى حالتى واردر . برى اوغوز قبيله لر ينك ايلك دفعه
آناطوليه كلدكلرى وقت قونوشدقلى لهجه لردر . بولهجه لر حال حاضرده ده
آز برفرقله آناطوليه ياشامقده اولان مختلف تورك قبيله لرى آراسنده محافظه
اولونمقده در . خلق ادبياتى وتصوف ادبياتى بولهجه لرله يازلمشدر . ايكنجى حالتى
ودورمى ايسه غرب وفرس لسانلرى وقسمآ آوروپا لسانلرى تاثيرنده وجود
بولش عثمانلى لسانى وحال حاضرده قوللانمقده اولديغى مزادبى لساندر . آكلاشلمى

قولای اولق ایچون بز برنجیسی خلق لسانی وایکنجیسی ده اوبر لسان دییه
تعبیر ایده جکز : آناتولی خلق لسانی ایسه بیلدیگمز اوغوز لسانك عینیدر .
اسکی قیچاق صحرالریك بر قسمنده بولسان حال حاضرده ده مستعملدر . بولسانك
ایدیل - اورال لهجه لرینه تأثیری و دیگر تعبیرله غرب توركجه سینه منسوب اولان
بولسانله شرق توركجه سینه منسوب اولان ایدیل - اورال توركجه سنك قایناشمسی
طقوزنجی میلادی عصر دن اعتباراً باشلامشدر . بو قایناشمك بویوك بر عاملی
طقوزنجی عصر دن اعتباراً اوغوزلرك بر قسمك جنوبی روسیه صحرالرینه ككله لری
اولمشدر . بونك نتیجه سنده طقوزنجی عصر میلادیدن اون اوچنجی عصر میلادی
قادر جنوبی روسیه توركلری آراسنده شرق و غرب توركجه لرینك هر ایکسی
قوللانیلمشدر . [۱]

اون برنجی عصرده قومانلرك جنوبی ایدیل - اورال حوضه لرینه ككله لرینی
متعاقب تاریخ صحیفه لرنده اوغوزلر نامی کوزکیورایسه ده اوغوز لهجه سنك اجرای -
تأثیر ایتیش اولدیغنده شبهه یوقدر . قومانلرك بو حوضه یه ككله سیله اوغوزلرك تاریخ
صحیفه لرنده کوروغمه لری آنجاق قومانلرك اولرله غلبه لرینك بر نتیجه سیدر . قومانلرك ،
حکومت اداره سنی آللرینه کچیرماریله قومان لهجه سی رسمیت کسب ایتیش اولاجقدر .
بونكله برابر قیچاق دولتنده اکثریت تشکیل ایدن قومانلرك لهجه سندن ماعدا
رده اوغوز لهجه سنك قوللانیلش اولدیغی محققدر .

اوغوز لسانك بر شعبه سی اولان آناتولی خلق لسانیه شیمدیکی ایدیل - اورال
بویارنده قونوشولمقده اولان خلق لهجه لريله شمالی تورك ادبیاتی بیتنده کی مشابهت
ومقارنتدن بحث ایتك ایچون آیری مقاله لره و آیری تدقیق وتحلیللره احتیاج واردر .
بونك ایچون هراکی ساحه ده مستعمل اولان خلق لهجه لرینی و خلق ادبیاتی و شمال
تورك ادبیاتك خلق ادبیاتیه نه درجه ده علاقه دار اولدیغنی تثبیت ایتك لازمدر .

[۱] غولوبوفسکینك « تاتار آقینه قادر » بهجنهك وقومانلر « نام اثريله رادلوفك
روس آقاده میسی مجموعه سنك ۳۵ نجی جلدنده مندرج اولان « قومان لغت قاموسنك انتشاری
مناسبتیه » نام اثری .

برچوق و نائق لسانییه و برچوق تدقیقاته محتاج اولان بوموضوعی بر اقارق بومقاله مزده
آنحاق عثمانلی ادبی لسانک شمال ادبیاتنه تأثیرندن بحث ایده جکز .

II

عثمانلی ادبی لسانک ایدیل - اورال بوی لهجه سنه تأثیرینه کلنجه اولا بوتأثیرک
بویوک برعاملی اولان قریم تورکجه سی حقنده قیصه بر ایضا حاتمه بولونمق ایجاب ایدر.
قریم خانلری آلتون اردونک ضعیفه شمه سیله کندی یاری بودولتک بروارنی
اوله رق اعلان ایتمشلردر [۱] . بوسیاست تعقیب اولوندیغندن برمدت قریم دولتک
رسمی لسانی آلتون اوردو دولتک رسمی لسانی اولان جغتایجهیه مشابه برلسان
اولمشدر [۲] . بو حال قریم خانلری عثمانلی ایمپراطورلغنک بر مستملکسی حالی
اکتساب ایدنجهیه قادار دوام ایتمشدر . قریم عثمانلی ایمپراطورلغنک بر جزئی اولمقله
هرجهتدن عثمانلی تأثیرینه دوشمشدر . بالخاصه عثمانلی ادبی لسانی قریم لهجه سنه
پک بویوک بر تأثیر اجرا ایله مشدر . مثلاً : محمد کرای خانک [۱۴۷۸ - ۱۵۱۵ م
سنه لرند] لهستان قرالنه یازمش اولدینی یه رلیخی لسان جهتندن جغتایجهیه مشابه
برلسانله یازمش اولدینی حالده بوتاریخندن جوق زمان کچمه دن قریم خانلغنک رسمی
لساننده بویوک بر تبدل مشاهده اولونمقده در [۳] .

بویه رلیغک طرز لسانی ایسه آلتون اردو دولتنده واونک ضعیفی متعاقب

[۱] قریم خانلرینک یه رلیغلرند (یرلیخ) : « أولو اوردانونک اولو خان قیباق
وبارچه ماغول پادشاهی ، کبی جلله لر و لقب لر بونی آچیق بر صورتده کوسترمکده در (قریم
تاریخی ایچون ماده لر ، نام اثرک ۱۴۰ نجی صحیفه سنه سراجعت ایدیکز ! بو اثر تورکیات
اینستیتوسی کتبخانه سنده موجوددر)

[۲] دردست مطبع اولان « شمال تورکلری تاریخی ، نام اثرمنک ۳ نجی جللهنده
نمونه لری طویلاشمشدر .

[۳] بویه رلیغه شو جلله لرله باشلاشمشدر : « أولو اوردانونک اولو خان غازی کرای
ادام الله تعالی معالیه حضرتلرینک قاغلقای اولان سلامت کرای سلطان دین قهرنداشم له قرالنه
کوب سلام دیکه ج اعلام یرلیخ بلیخ انجام بودرکه بوندن اقدم مکتوب شریفکز کلوب
هرنه یازمش ایسه معلوم اولوب . . . (قریم تاریخی ایچون ماده لر نام اثرده بویه رلیغ
درج ایدلمشدر)

قریم خانلغنده قوللا یلمش لهجه دن باشقه در. بوتبدلک بویوک برعاملی قریمک عثمانلی ایبراطورلی تأثیرینه دوشمه سی اولدینی بدیهیدر .

قریمده عثمانلی تأثیری زیاده لشدکجه جغتایجه یه مشابه اولان طرز لسان تدریجی بر صورتده استعمالدن چیقارق اونک یرینی عثمانلی طرز لسانی اشغال ایتمش اولدینی قریم خاوری طرفدن مختلف اشخاص نامنه یازلمش یه رلیغلرک مطالعه سندن آکلا - شیلیمقده در . قریم خانلری بوتبدل دورینک بدایتلرنده لهستان قرالیرینه یازمش اولدقلری یه رلیغلرینی عثمانلی تورکجه سیله یازدقلری حالده موسقووا چارلیرینه شمیدیکی ایدیل - اورال بوی تورکجه سیله یازمشلردر [۱] .

بوقیصه تحلیلدن اساس اعتباریله قریم ادبی لهجه سنک شیمیدیکی ایدیل بوی تورکجه سی طرزنده ایدیکی و عثمانلی تأثیری زیاده لشدکجه تدریجی بر صورتده عثمانلی ادبی لسانیله تبدیل ایدلمش اولدینی آکلا شیلیمقده در .

قریم واسطه سیله عثمانلی ادبی لهجه سی اجرای تأثیر ایدنجیه قازان خانلغنده قوللا یلمش ادبی طرز لسانکده قریم خانلرینک روس چارلریله واقع اولان مکاتبه لرنده استعمال ایتمش اولدقلری طرز لسان اولدینی تخمین ایدلمکده در .

ایدیل - اورال بوی تورکجه سینه عثمانلی ادبی لهجه سنک تأثیری قریم خانزاده - لرندن صاحب کرای خانک قازان خانلغی تختنه جلوسندن اعتباراً باشلامش اولدینی آکلا شیلیمقده در . صاحب کرای خان قازانه کلدیکنده او دورک عادتنه کوره کندیسيله برابر کاتبلر و علمالر کتیرمش اولاجقدر . عثمانلی ادبی اثرلرندن یازیجی زاده نک « محمدیه » نام اثرینک و « حقه شکر » کبی دیگر اثرلر بودوردن اعتباراً ایدیل - اورال حوضه لریده اوقونمایه باشلامش وبوسایه ده قازان

[۱] مثلاً جانیبک کرایک (۱۶۱۰ - ۱۶۱۲ میلادی سنه لرنده) روس چاری الیکسایه یازمش اولدینی مکتوب قازان شیوه سیله یازلمشدر : « بزم برله دوست بولور دای بولسا کز بزه کله ملورغان اولوغ الجی باشیکوز دینده باشقاریغشی کشیکزنی تن قزاقلاریکز غه یصاق قبولوب پیارکایسز - بزمه دوستانه مناسبتلرده بولونمای ارزو ایدهر ایسه کز بزه کلیمکده اولان بویوک ایلچیکز باشیکوز دین یرینه دیگر برای کسه کزی دون حوضه سننده کی قازالرکزه حاکم اوله رق کوندریکز . سزه بونی اعلام ایتک اوزره بومکتوب یازلمشدر .

خانلغنىك ادبى لهجه سىنه عثمانلى ادبى لسانى آز چوق تاثير ايتمش اوله جقدر .
 قازان توركلرى عثمانلىلار له مناسبات سياسيه ده بولونمىق وقازانى عثمانلى ايمپراطورلغه
 الحاق ايلك حقنده چوق اوغراشمشدر . بالخاصه صاحب كراى خان قازان
 دولتى تختنه جلوس ايتديكن صوكره بو خصوصده برچوق مراجعتلرده بولونمشلر
 و عثمانلى پادشاهلرى نامنى خطبه لرده ده ذكر ايتمشلردر . فقط اونلرك بوتشبلرى
 عثمانلى ايمپراطورلريله او دورك پاشالرى طرفندن عقيم براقيلمشدر [۱] عثمانلىلار
 قارشى بىسلىلن بومحبتك لسانه ده تاثير ايتمش اولديغنده شهبه بوقدر . قازان روسلر
 طرفندن استيلا اولوندقن صوكره ايدىل - اورال توركلرى روس اسارتىك مدعش
 ومخوف اولان دورلرئنى كچيركن عثمانلى تورك ادبياتىندن ملهم اولارق كندىلرئنى
 تسليه ايتمشلردر . بوتون اجبار و تدهيشلره رغماً عثمانلى ايمپراطورلغنده يازلمش اولان ادبى
 و علمى اثرلره متعدد قصه و حكايه كتابلرى بوحوضه لرده اوقونمش ومطبعه جيلقك
 باشلاماسيله بواثرلر تكرر تكرر طبع اولونمشدر [۲] .

اوقومق بيلن هرتورك واهل تصوف چغتايجه و عثمانليجه يازلمش اثرلرى اوقومق
 صورتيله دماغنى نويز ايلمشدر . طلبه و علماده بوايكي تورك لهجه سيله يازلمش اثرلرى
 مطالعه ايتمشلردر [۳] .

اسكى دورلرده بواثرلرك اكثرىنى دينى موضوعلرده يازلمش اثرلر تشكىل
 ايتمش ايسه ده كيت كيده تاريخى ، علمى و فنى وادبى موضوعلرده تاليف ايدلمش
 اثرلرده انتشار ايتمشدر .

عثمانلى ادبى لسانى برطرفدن عثمانليجه يازلمش اثرلرك شمالده انتشارى وديكر
 جهتدن شمال ادبى لهجه سىنه حلول ايتمكله اجراى تاثير ايلمشدر . بز بوراده اوله
 عثمانليجه اثرلرك انتشارندن صوكره ده اونك شمال ادبى لهجه سىنه اولان تاثيرندن

[۱] « شمال توركلرى تاريخى » نام اثرىك ۲ نجى جلدنده كتابياتى مندرجدر .

[۲] « عين اثرىك » شمال توركلرنده مطبعه جيلق « فصلنده بواثرلرك طبع تاريخى وسه لرى

كوسترلمشدر .

[۳] ايدىل - اورال بوينده وسىبيريا بوزقىرلرنده اوقونمش عثمانليجه اثرلرك جدول

مندرجدر .

بحث ایدم جگیز .

قازان دورندن بو کونه قادار اوقونان عثمانلیجه اثرلرک اک اسکیلرندن بری ده محمدیه در .

کلیولیل (شیخ محمد یحجان) نامیه مشهور اولان (یازیچی زاده) طرفندن [۸۵۳ هـ - ۱۴۴۹ م سنه سنده] تألیفی اتمام ایدلمش بواثر ایدیل - اورال وسیبیریا تورکلری آراسنده بک زیاده رغبت مظهر اولمشدر . بواثر برنجی دفعه اوله رق مشهور مستشرقلردن پروفیسور کاظم بک طرفندن بعض حاشیه و شرحلرله طبع اولومشدر . بوندن سوکره بواثر قازانده دفعه لرله طبع ایدلمشدر .

محمدیه آغیر بر لسانله یازلمش اولدییی حالده اسکی زمانلرده ایدیل - اورال وسیبیریا کی تورک مکتبلرنده درس کتسانی اوله رق قوللانیلمش و شمالک اک هجرا کویلرنده بیه اوقومشدر . قیز مجلسلرنده محمدیه یی مخصوص الحانلرله اوقومق بر عادت ملی کی تلقی اولومشدر . بالخاصه اودورلرده استاذ بیکه (امام و مدرس کی روحانیلره ، زوج) اولاجق خاتملرجه محمدیه یی مخصوص الحانلرله اوقویه بیلمک بر شرط کی تلقی اولومشدر .

شمالده انتشار ایدن عثمانلی دوری اثرلرینی : ۱) دعالق مجموعه لری ، فالنامه و تعبیر رؤیا کی میفولوژی ماهیتنده کی اثرلر ، ۲) حکایه وقصه لر و داستانلر ، ۳) دینی و ۴) تاریخی و علمی وادی اثرلر اوله رق تقسیم ایتک ممکندر .

ملتلرک دینی سجه لرینی آکلامق ایچون مهم بر وثیقه تشکیل ایدن و برنجی قسمدن اولان بوقیلدن اثرلر شمالده اکثریتله عثمانیلر واسطه سیله انتشار ایتمشدر . بوبانده کی اثرلرک اک مهملرینی دعالق مجموعه لر [انعام شریفه] ، ییلدیزنامه و تعبیر رؤیا عائد اثرلر تشکیل ایتکده در .

هندیلر و ایرانیلر واسطه سیله عربلر آراسنده انتشار ایتمش اولان سحر ، طلسم و علم نجوم کی خرافی اثرلر تأثیریه اسلام عالمنده برطاقم اثرلر وجوده کلشدر . بو اثرلر عربلر واسطه سیله تورکلر آراسنده ده انتشار ایتمشدر . ذاتاً تورکلرک اسکی دینلری اولان شامانیلکده بوکی اسطوره لر موجوددر . رؤیا تعبیری ، ییلدیزلرک

سیر و حرکتلرندن استدلال ایدرک مختلف واقعہلری و طالعہلری و اسرار غیبیہنی
آکلامق و حق ییلدیزلره طایبق اسلامیتدن مقدم تورکلر آراسنده بک مشهور
و معروف اولمشدر . دیمک ایسترمکه اسکی تورک دینلرنده عنعنہسی موجود اولان
بوکی اثرلره آرزو و میل اسکیدن موجوددی .

فالنامہلردهکی روایتلر دائما شیعیلرک ۱۲ اماملرینک بری اولان جعفر الصادقدن
باشلامش اولدینی نظر اعتباره آلنور ایسه بوکی اثرلرک تورکلره ایرانلیلر واسطہسیله
انتقال ایتمش اولدینی قولایچه آکلاشیلیر . بوقیل اثرلرک ، اکثریتله ، آناتولی
تورکلری واسطہسیله ایدیل - اورال حوضہلرینه کچمش اولدینی بوانلرک تحلیلندن
آکلاشیلمقدهدر .

یوسف پیغمبردن و امام سیریندن روایت ایدلمش تعبیرنامہلرکده عربلر و ایرانلیلر
واسطہسیله انتشار ایتمش اولدیغنده شہہیہ محل یوقدر .

دعالق [انعام شریفه] لره کلنجه اونلرک برطاقی [ادعیہ مائوره] اولمق صفیلہ
مختلف حدیث کتابلرنده مذکور [سند] لریله پیغمبردن روایت ایدلمکدهدر .
تورکلر اسلامیتی قبول ایتدکن صوکره شامانلری طرفندن تعلیم و تلقین ایدیلن
ادعیہلرینی حدیث کتابلرنده مندرج اولان [ادعیہ مائوره لرله] تبدیل ایتشلردر .
بونکله برابر شامانلیق دورندن قالمش برچوق ادعیہلر حالاده محافظه اولونمقدهدر .
قازاقستانده و سیبری بوز قیرلرنده یاشامقده اولان تورکلر ایچروسنده بوادعیہلری
حافظه لرنده حفظ ایدن تورکلر موجوددر . بالخاصہ باقسی نامی ویریلن اسلام
شامانلری بودعالرک آنجاق روایتلرینی تبدیل ایلمک صورتیه محافظه ایتشلردر .
بو شامانی ادعیہلری تبدیل و تغیر ایدلمه مش شکللرنده یاقوت و آلتای و سیبریاده
یاشامقده و شامانی دینته منسوب اولان تورکلر ایچروسنده محافظه اولونمقدهدر .
روسیه دهکی تورکیات علماسنک همیتله بوادعیہلر تثبیت اولونمش و بونلره متعدد شرح
و حاشیهلرده یازلمشدر .

اسلام دینی تاثیریه وجود بولمش [دعالق — انعام شریفه] یه عائد اثرلر ایسه
ایدیل - اورال بویلرنده آناتولیدهکی قارده شاری واسطہسیله انتشار ایتمش و ۱۸۴۷

میلادی سنه سندن اعتباراً طبع ایدلمکه باشلامشدر.

۱۸۴۷ نجی میلادی سنه سنده (اسماء الحسنى) و (دعاء عجائب الاستغفار) و (دعاء رفع الوجاء) ناملریله بر طاقم ادعیه لر طبع ایدلمشدر. ۱۸۵۱ میلادی سنه سنده ایسه (دعاء اسم الاعظم) و تکرار اولارق (شرحیله دعاء عجائب الاستغفار) و (طلسم شریف) و (مهر شریف) ناملریله بر طاقم ادعیه لر طبع اولونمشدر. عین سنه ده (یاشماق شریف خاصیتلری ایله) و ۱۸۵۳ میلادی سنه سنده بو ادعیه لر مکرراً باصیلیمشدر. ۱۸۵۳ سنه سنده (پیزکان — ایصتمة ایچون دعالر) و (دعاء ام الصبیان) و (دعاء ایمان) و (دعاء شریف) و (یافه تاغو — برابرنده طاشیمق ایچون دعالر) نامیله بر طاقم یکی ادعیه لر طبع ایدلمشدر.

۱۸۵۸ میلادی سنه سنده (دعاء قدح النور) و ۱۸۶۰ میلادی سنه سنده ایسه بوا دعیه لر بر آرایه طویلانه رق (جمع الدعوات) نامیله مطبوعدر.

بونلردن ماعدا (دعاء سیفی) و (دعاء الانعام) و (دعاء مرجان) کبی متعدد و مختلف ادعیه لر طبع اولونمش و اونلرک فوائد و خواصنه دائر شرح و حاشیه لرده یازلمشدر.

اهالی آراسنده اک زیاده منتشر اولان بوا دعیه لرک لسانی عثمانلیجه اولدینی نظر اعتباره آلتور ایسه، بو لسانک ایدیل — اوران حوضه لرنده کی تورک لهجه لرینه اولان تأثیری بر درجه آکلاشلمش اولور.

حکایه، قصه و داستانلره کلهجه ایدیل — اورال حوضه سنده متعدد ناملرله مختلف زمانلرده انتشار ایدن بوقیلدن اثرلر آناطولی لهجه سیله و یا خود بولهجه تأثیریه ایدیل — اورال بوینده یازلمشدر. بومقاله مزده بونلرک اک زیاده انتشار ایدنلرندن بر قاجنی ذکر ایتمکه اکتفا ایده جکز:

- ۱ — قصه فتاح الدین .
- ۲ — یدی غزوات .
- ۳ — سید بطلال غازی .
- ۴ — ملک درآب اوغلی فیروز شاهک جادولر ایله غزا قیلغان قصه سی .

بوكى قهرمان قصه لرنده كفار ايللرينى استيلا ، كليسالى تخریب ، اوتلرك
يرينه مسجد وجامعلر بنا ايدوب (اعلاء كلمه الله) ايلك بر غايه اوله رق كوستر -
لمكده در . اثرلرك مندرجاتندن آكلاشليغنه كوره بو اثرلر عثمانليدرك فتوحاتى
اثناسنده يازلمشلدردر .

۵ — طوطى نامه .

هند لساتيله يازلمش اولان بو اثر ابتدا (نخشي) طرفندن بعض حكايه لر علاوه سيله
۱۳۳۰ ميلادى سنه سنده فارسى لسانه و ۱۶۶۱ م سنه سنده وفات ايدن شارى
عبدالله افندى طرفندن عثمانليجه يه ترجمه ايدلمش و آرز چوق ايدىل بويى توركجه يه
تبدىل ايدىلكله ۱۸۵۱ م سنه سنده قازانده طبع اولونمشدر . نهايت ۱۸۸۷ م سنه سنده
عبدالغلام فيض خان اوغلى طرفندن ايدىل — اورال لهجه سنده نقل ايدىلهرك
۱۸۹۱ م سنه سنده قازانده طبع ايدلمشدر .

۶ — دستان خاتم طى .

بو اثر مجهول بر كيمسه طرفندن آرز چوق تبدىل ايدىلهرك عثمانليجه دن ايدىل —
اورال لهجه سنده نقل اولونمشدر .

۷ — ابو على سينا .

بو اثر ايلك دفعه اوله رق ۱۸۶۴ م سنه سنده عثمانلى لهجه سيله قازانده طبع
ايدلمشدر .

۱۸۷۲ م سنه سنده مشهور (عبدالقيوم ناصرى) بو اثرى ايدىل — اورال
بويى توركجه سنده نقل ايلش و ۱۸۸۱ م سنه سنده طبع ايتدىرمشدر . عين اثر
(شهاب الدين عبدالعزيز اوغلى) طرفندن مكرراً نقل اولونه رق ۱۹۰۲ سنه سنده
تكرار طبع اولونمشدر .

۸ — قرق وزير .

سلطان مراد ثانينك امريله شيخ زاده طرفندن تأليف ايدىلن بو اثر ايدىل —
اورال توركلرى آراسنده اك زياده رغبت مظهر اولان اثرلردندر . اثر ايدىل —
اورال حوضه لرنده هانكى تاريخدن اعتباراً قوللانمش اولدىنى معلوم دكلدر .
اثر ۱۸۶۸ م تاريخنده قازانده مطبوعدر .

۹ — اطائف خواجه نصرالدین .

اصلی عثمانلیجه اولان بو اثر ۱۸۴۵ م سنه سندن اعتباراً قازانده دفعه لرجه طبع ایدلمشدر .

دینی و اخلاقی اثرلر کلنجه بونلردن ذکره شایان اولانلری :

۱ — طریقت محمدیه ترجمه سی .

۲ — پیرکلی و یاخود پیر علی وصیتی .

کبی دینی و اخلاقی اثرلر اولوب قازانده طبع اولونمشلردر .

تاریخی و علمی اثرلر نامنه چقرجی زاده نك آلتی پارمق نامیله مشهور اولان (دلائل نبوت محمدی و شمائل فتوت احمدی) نام اثریله اسماعیل حق افندی نك معرفتنامه سی ذکر ایده بیلیرز . آلتی پارمق ۱۸۶۱ م سنه سنده و او دورلرده بر محیط المعارف کبی تلقی ایدیلن اسماعیل حق افندی نك اثری ایسه ۱۸۹۵ م سنه سنده مطبوعدر .

روسلرک احبار و قضیقلری اثناسنده بو اثرلر اک هجرا کویلر داخل اولدیغی حالده شمالک هریرنده اوقونمشدر . بو تحلیلیمزدن عثمانلی دوری ادبی اثرلرینک ایدیل - اورال بویلرنده نه کبی بر رغیته مظهر اولدقلری آکلاشلمش اولسه کرکدر .

عثمانلی ادبی لساننک نفس شمال تورکجه سینه وادیاتنه اولان تأثیرندن آیری بر مقاله ده بحث ایده جکمز .

زاکر قادری